

ਧੰਨਵਾਦ

ਪੰਚੀਸਵੀਂ ਮਹਾਂਵੀਰ ਨਿਰਵਾਨ ਸੰਤਾਵਦੀ ਸੰਯੋਜਿਕਾ ਸਮਿਤੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਸਮਿਤੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਵਿਚ ਜੈਨ ਭੂਸ਼ਨ ਭੰਡਾਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਪਦਮ ਚੰਦ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਅਤੇ ਸਾਧਵੀਂ ਸਵਰਨ ਕਾਂਤਾ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹੱਥ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਗਰੰਥ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦਕ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ ਦੇ ਅਤੇ ਸੰਪਾਦਕ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਦਾਸ ਜੈਨ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹਿੱਸਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਸਮਿਤੀ ਤੋਂ ਅਗੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਮਿਤੀ, ਫੇਰ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹਾਂਵੀਰ ਜੈਨ ਸੰਘ ਪੰਜਾਬ ਬਣੇ। ਇਹ ਸਮਿਤੀ ਲਗਾਤਾਰ 8 ਸਾਲ ਤੋਂ ਅਪਣੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕੰਮ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਜੈਨ ਸਾਹਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਸਾਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬੜੀਆਂ ਕਠਿਨਾਈਆਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸ਼੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼੍ਰੀ ਉਪਾਸਕ ਦਸਾਂਗ ਸੂਤਰ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਪਾਠਕਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਇਸ ਗਰੰਥ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਦਾ ਸਾਰਾ ਖਰਚਾ ਜੈਨ ਸਾਧਵੀ ਰਤਨ ਸ਼੍ਰੀ ਸਵਰਨ ਕਾਂਤਾ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਸੰਸਾਰਿਕ ਮਾਤਾ ਸ਼੍ਰੀ ਮਤੀ ਦੁਰਗੀ ਦੇਵੀ ਜੈਨ ਪਤਨੀ ਸਵਰਗੀਵਾਸੀ ਲਾਲਾ ਖਜਾਨਚੰਦ ਜੈਨ ਲਾਰੌਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤਿ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਧਰਮ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਉਥੇ ਇਸ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਦਾਨ ਵੀਰਤਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇ ਕੇ ਜਿਥੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਹੱਥ ਬਟਾਇਆ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਘ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਥੇ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਅਨਮੋਲ ਰਤਨ ਸ਼੍ਰੀ ਉਪਾਸਕ ਦਸਾਂਗ ਸੂਤਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਭੇਂਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਦੁਰਗਾ ਦੇਵੀ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।

ਅਸੀਂ ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਸਾਰੇ ਅਚਾਰਿਆ, ਸਾਧੂ, ਸਾਧਵੀਆਂ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿਸਥਾਂ ਦਾ ਸਮਿਤਿ ਅਤੇ ਸੂਤਰ ਦੇ ਛਪਣ ਵਿਚ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਘ ਦੇ ਦਾਸ

ਸੰਤ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ ਜਨਰਲ ਸੈਕਟਰੀ

ਭੋਜ ਰਾਜ ਜੈਨ ਪ੍ਰਧਾਨ

M. A. B. T.

ਪੰਚੀਸਵੀਂ ਮਹਾਂਵੀਰ ਨਿਰਵਾਨ ਸੰਤਾਬਦੀ ਸੰਯੋਜਿਕਾ ਸਮਿਤੀ, ਪੰਜਾਬ

ਰਾਮਪੁਰੀਆਂ ਸਟਰੀਟ, ਮਾਲੇਰਕੋਟਲਾ

ਸਮੱਰਪਨ

ਜੈਨ ਧਰਮ ਵਿਚ ਇਸਤਰੀ ਜਾਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਥਾਨ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਰ ਤੀਰਥੰਕਰ ਸਾਧੂ, ਸਾਧਵੀ, ਉਪਾਸਕ ਉਪਾਸਿਕਾ ਰੂਪੀ ਤੀਰਥ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਤੀਰਥੰਕਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੱਪ ਤਿਆਗ ਦਾ ਮਾਰਗ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਆਤਮ ਕਲਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਕੱਲੇ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਦੀਆਂ 36000 ਸਾਧਵੀਆਂ ਸਨ। ਸੋ ਆਗਮਾਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਜੈਨ ਸਾਧਵੀਆਂ ਦੇ ਤੱਪ ਤਿਆਗ ਦਾ ਵਰਨਣ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੋਵੇ।

ਇਸੇ ਸਾਧਵੀ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਸਾਧਵੀ ਸ਼੍ਰੀ ਸਵਰਨ ਕਾਂਤਾ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਦਾ ਜਨਮ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿਧ ਜੈਨ ਘਰਾਣੇ ਵਿਚ 26 ਜਨਵਰੀ 1929 ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸਵਰਗਵਾਸੀ ਖਜਾਨ ਚੰਦ ਸਨ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸ਼੍ਰੀ ਮਤੀ ਦੁਰਗੀ ਦੇਵੀ ਜੀ ਸਨ। ਆਪ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਜੈਨ ਸਮਾਜ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਜੁਟੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਦੀ ਮਾਤਾ ਜੀ, ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਾਇਕ, ਮੁਨੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਵਾਧਿਐ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦਿੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਵਰਨ ਕਾਂਤਾ ਜੀ ਦਾ ਮਨ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੈਨ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਇਨਾ ਜੁਟ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਸਾਰ ਸਮਝਣ ਲਗੇ। ਆਪ ਨੇ ਜਲੰਧਰ ਛਾਵਨੀ ਵਿਖੇ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਖੰਡੇ ਰੂਪੀ ਜੈਨ ਸਾਧਵੀ ਭੇਸ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਬੜੇ ਤੀਖਣ ਬੁਧੀ ਸਨ। ਛੇਤੀ ਆਪਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ, ਰਾਜਸਥਾਨੀ, ਗੁਜਰਾਤੀ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਿਆ। ਆਪ ਨੇ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ, ਪੰਜਾਬ-ਹਰਿਆਣਾ, ਹਿਮਾਚਲ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚ ਭ੍ਰਮਣ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੁਭ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਸਮਿਤੀ ਵਰਗੇ ਬੜੇ ਬੜੇ ਕੰਮ ਹੋਏ। ਨਾਲ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਜੈਨ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਜੋ ਛੋਟੀਆਂ ੨ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਹਟ ਕੇ ਜੈਨ ਆਗਮਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਗਿਆ। ਪਹਿਲਾ ਮੂਲ ਸੂਤਰਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ (ਮੇਰੇ) ਦਾਸ ਹਥੋਂ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਗਰੰਥ ਦੀ ਛਪਾਈ ਦਾ ਸਾਰਾ ਖਰਚਾ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ

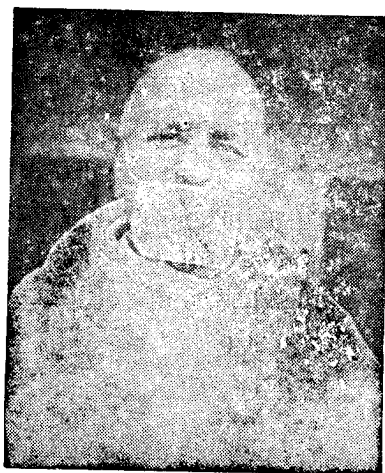
ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸ਼੍ਰੀ ਮਤੀ ਦੁਰਗੀ ਦੇਵੀ ਜੈਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਸ਼੍ਰੀ ਖੰਜਾਨ ਚੰਦ ਜੈਨ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦਾ ਫਲ ਹੈ। ਹੁਣ ਸ਼੍ਰੀ ਉਪਾਸਕ ਦਸਾਂਗ ਸੂਤਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਸਾਧਵੀ ਸ਼੍ਰੀ ਸਵਰਨ ਕਾਂਤਾ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਭੇਂਟ ਕਰਦੇ ਸੰਨੂੰ ਬੇਹੱਦ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੰਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਛੱਤਰ ਛਾਇਆ ਹੇਠ ਸਮਿਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਚਲਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਅਤੇ ਆਪ ਦਾ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਸਾਡੇ (ਰਵਿੰਦਰ-ਪੁਰਸੋਤਮ) ਦੋਹਾਂ ਉਪਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਹੇਗਾ। ਆਗਮ ਦਾ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ। ਗਲਤੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਗਲ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਕੋਈ ਵੀ ਗਲਤੀ ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਸੰਪਾਦਕ ਤੇ ਪ੍ਰੈਸ ਵਲੋਂ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਖਿਮਾ ਦਾ ਯਾਚਕ ਹਾਂ।

ਰਾਮਪੁਰੀਆਂ ਗਲੀ

ਮਲੇਰਕੋਟਲਾ

ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ

ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ

ਸ਼੍ਰੀ ਉਪਾਸਕ ਦਸਾਂਗ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਦੇ 11 ਅੰਗ ਵਿਚੋਂ 7 ਅੰਗ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਣ ਹੈ। ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ ਅਤੇ ਪੁਰਸੋਤਮ ਦਾਸ ਜੈਨ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜੈਨ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਾਰੇ ਪੱਖੋਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਆਗਮਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਛਾਪਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਸ਼੍ਰੀ ਉਪਾਸਕ ਦਸਾਂਗ ਸੂਤਰ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਛਪ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਅਨੁਵਾਦ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਜੈਨ ਸਾਧੂਆਂ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਦੇ ਫਰਕ ਜਾਨਣ ਅਤੇ ਜੈਨ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਦੇ ਫਰਜ ਜਾਨਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇਗਾ।

ਭੰਡਾਰੀ ਪਦਮ ਚੰਦ

(ਜੈਨ ਭੂਸ਼ਨ ਭੰਡਾਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਪਦਮ ਚੰਦ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ)

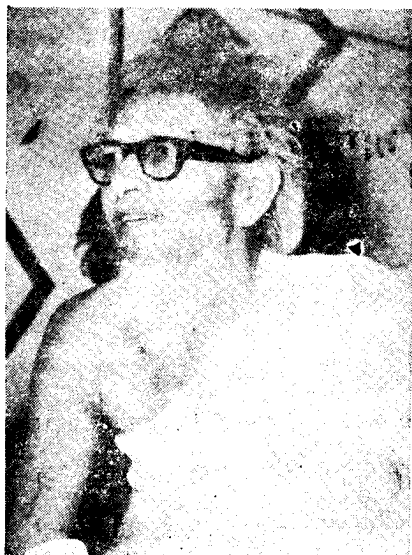
ਜੈਨ ਸਥਾਨਕ, ਕੁਰਕਸ਼ੇਤਰ

ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ

ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਥੀ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਦਾਸ ਜੈਨ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਉਪਾਸਕ ਦਸਾਂਗ ਸੂਤਰ ਦਾ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੋ ਕਿ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਯੋਗ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਉਪਾਸਕ ਦਸਾਂਗ ਸੂਤਰ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਸੂਝ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸ੍ਰੀ ਉਪਾਸਕ ਦਸਾਂਗ ਸੂਤਰ ਰਾਹੀਂ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਕੇ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਬਣਾਉਣਗੇ। ਮੈਂ ਅਨੁਵਾਦਕ, ਸੰਪਾਦਕ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਅਤੇ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਸ਼ੁਭ ਕੰਮ ਲਈ ਵਧਾਈ ਭੇਜਦਾ ਹਾਂ।

ਅਚਾਰਿਆ ਵਿਜੇਂਦਰ ਸੂਰੀ
ਜੈਨ ਉਪਾਸਰਅ
ਅੰਬਾਲਾ

ਸੰਦੇਸ਼

ਸ੍ਰੀ ਉਪਾਸਕ ਦਸਾਂਗ ਸੂਤਰ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਛਪਵਾ ਰਹੇ ਹੋ। ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ। ਸ੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਜਨਤਾ ਲਈ ਇਹ ਦੂਸਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਸਫਲ ਸਿਧ ਹੋਵੇਗੀ ਅਜੇਹੀ ਮੈਨੂੰ ਆਸ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਉਪਾਸਕ ਦਸਾਂਗ ਸੂਤਰ ਵਿਚ 10 ਸ਼ਾਵਕਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕੋ ਹੀ ਵਾਰ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਹੀ ਬਦਲ ਦਿਤੀ। ਮੈਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠਕ ਵਰਗ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਾਸਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਆਦਰਸ਼ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਜੀਵਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਮਿਲੇਗੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਇਸ ਸੁਭ ਕੰਮ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੇ ਧਰਮ ਭਰਾ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਦਾਸ ਜੈਨ ਦਾ ਸੰਪਾਦਕੀ ਸਹਿਯੋਗ ਵੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ ਹੈ।

ਜੈਨ ਭਵਨ
ਲੁਧਿਆਣਾ

ਗਣੀ ਜਣਕ ਵਿਜੈ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ
ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਜੈ ਅੰਤ ਵਿਜੈ।

ਪ੍ਰੇਰਕ
ਦੀ
ਕਲਮ
ਤੋਂ

ਸ੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਮੈਂ ਮਹਾਂਵੀਰ ਨਿਰਵਾਨ ਸ਼ਤਾਵਦੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ। ਇਹ ਮੇਰਾ ਭਰਾ ਜੈਨ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਲਗਨ ਅਤੇ ਮੇਹਨਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਹੀ ਧਰਮ ਭਰਾ ਸ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਦਾਸ ਜੈਨ ਹੈ ਜੋ ਅਪਣੀ ਸੰਪਾਦਨ ਕਲਾ ਵਿਚ ਮਾਹਿਰ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ 'ਮਹਾਂਵੀਰ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਪੁਸਤਕ' ਛਪਵਾਈ ਸੀ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ੍ਰੀ ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਦਾ ਅਰਧ ਮਾਗਧੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਅਨੁਵਾਦ ਛਪਿਆ। ਜਿਸ ਦਾ ਚਹੁ ਪਾਸੇ ਸਵਾਗਤ ਹੋਇਆ। ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਉਪਾਸਕ ਦਸਾਂਗ ਸੂਤਰ (ਸਤਵੇਂ ਅੰਗ) ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਸ਼ਾਸਤਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਬਣਾਉਣਗੇ। ਮੇਰੀ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਉਪਾਸਕ ਦਸਾਂਗ ਸੂਤਰ ਦਾ ਰੂਪ ਦਿਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਵਾਨ ਵਰਗ ਅਤੇ ਆਮ ਜਨਤਾ ਇਸ ਸੂਤਰ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰੇਗੀ।

ਸਾਧਵੀ ਸਵਰਨ ਕਾਂਤਾ

ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਹਾਂਵੀਰ ਜੈਨ ਮਿਸ਼ਨ

ਨਿਊਯਾਰਕ (U. S. A.)

ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਬੇਹੱਦ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਉਪਾਸਕ ਦਸਾਂਗ ਸੂਤਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਛਪਾ ਰਹੇ ਹੋ। ਇਹ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਹੈ ਲੋਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ, ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਬੜਾ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ (ਮੁਨੀ ਸ੍ਰੀ ਸੁਸੀਲ ਕੁਮਾਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ) ਸ੍ਰੀ ਉਪਾਸਕ ਦਸਾਂਗ ਦੀ ਸੂਤਰ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਉਪਾਸਕ ਦਸਾਂਗ ਵਿਚ ਜੈਨ ਉਪਾਸਕ ਦੇ ਵਰਤ ਅਤੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਵਰਨਣ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਅਤੇ ਸੁਭ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਭੇਜਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਵੀ ਅਨੁਵਾਦਕ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ, ਸੰਪਾਦਕ ਸ੍ਰੀ ਪਰਸ਼ੋਤਮ ਦਾਸ ਜੈਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਸੁਭ ਕਾਮਨਾਵਾਂ।

ਜੈ ਜਿਨੇਦਰ

ਸੁਭ ਚਿੰਤਕ

ਸਵਾਮੀ ਗਿਆਨਾ ਨੰਦ 'ਗੁਰੂ ਸ਼ਕਤੀ'

ਨਿਊਯਾਰਕ (U.S.A.)

ਅਭਿਨੰਦਨ

ਰਾਸ਼ਟਰ ਸੰਤ ਉਪਾਧਿਆਇ ਸ਼੍ਰੀ

ਅਮਰ ਮੁਨੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਪੁਰਾਣੇ ਭਾਰਤੀ ਧਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਆਚਾਰ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਸਨਮਾਨ ਪੂਰਵਕ ਜਗ੍ਹਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਆਮ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਲੋਕ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਆਚਾਰ ਨੂੰ। ਵਿਚਾਰਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸਭ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰ ਹੀ ਹੈ। ਆਚਾਰਵਾਦੀ ਇਕੱਲੇ ਆਚਾਰ ਤੇ ਹੀ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਗੀਤਾ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਗਿਆਨ ਯੋਗ, ਕਰਮ ਯੋਗ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਯੋਗ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਸੁਮੇਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੋ ਕਰਮਵਾਦੀ ਹੈ ਉਹ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵਨ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਕੱਲਾ ਗਿਆਨ ਵੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਜਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਆ ਦਾ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਆਚਰਣ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤੀ ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਚਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਨਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਆਚਾਰ-ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਵਿਚਾਰ ਜਦ ਵਿਵਹਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਚਾਰ ਰਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਅਤੇ ਭਗਵਾਨ ਬੁੱਧ ਨੇ ਅਪਣੀ ਅਪਣੀ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਆਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕ

ਨਹੀਂ ਕਿ ਸ਼੍ਰਮਣ ਪਰੰਪਰਾਂ ਦੇ ਦੋਹੇ ਪ੍ਰਵਰਤਕ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਅਤੇ ਭਗਵਾਨ ਬੁਧ ਗਿਆਨ ਸਮੇਤ ਆਚਾਰਵਾਦੀ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੁਧ ਪ੍ਰਪਰਾ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਵਕ ਲਈ ਪੰਚਸ਼ੀਲ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ। ਪੰਚਸ਼ੀਲ ਨੂੰ ਆਦਰਸ਼ ਮੰਨ ਕੇ ਜੇ ਉਪਾਸਕ ਅਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਲਈ ਅਗੇ ਵੱਧਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਉਹ ਉਪਾਸਕ ਹੋਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ ਪਰ ਆਚਾਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਜਿੰਨੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਨੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉੱਨੀ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਮਿਲਨੀ ਦੁਰਲਭ ਹੈ।

ਮਨੁਸਮਿਤਿ ਅਤੇ ਯਾਗਵਲਯਕਯ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਆਸ਼ਰਮਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹਕਦਾਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਮਨੁਸਮਿਰਤੀ ਅਤੇ ਧਰਮ ਸੂਤਰਾਂ ਵਿਚ ਧਰਮ ਅਤੇ ਆਚਾਰ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਤਾਂ ਜਰੂਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਸੰਨਿਆਸ ਆਸ਼ਰਮ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਛੁਪਾ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਜੀਵਨ ਤੇ ਹੀ ਜਿਆਦਾ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਗ੍ਰਹਿ-ਸੂਤਰਾਂ ਵਿਚ ਯੱਗ ਅਤੇ ਹੋਮ ਆਦਿ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹੈ। ਗੋਤਮ ਧਰਮ ਸੂਤਰ, ਆਪਸਤੰਬ ਧਰਮ ਸੂਤਰ ਅਤੇ ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਧਰਮ ਸੂਤਰਾਂ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਸਪਸ਼ਟ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਪਰ ਉਨਾਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਨਹੀਂ, ਜਿੰਨਾ ਜੈਨ ਆਗਮਾਂ ਅਤੇ ਬੁਧ ਪਿਟਕਾਂ ਵਿੱਚ ਭਿਕਸ਼ੂ ਜੀਵਨ ਸਬੰਧੀ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਨੇ ਸਾਧੂ ਜੀਵਨ ਦੇ ਆਚਾਰ ਦਾ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਹ ਅਚਾਰੰਗ ਸੂਤਰ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਵਕਾਂ ਬਾਰੇ ਉਪਾਸਕਦਸਾਂਗ ਸੂਤਰ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਉਪਾਸਕਦਸਾਂਗ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਵਕਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਜੀਵਨ ਕਥਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਨਾਂ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਸ਼ਰਾਵਕਾਂ (ਉਪਾਸਕਾਂ) ਵਿੱਚੋਂ 10 ਸ਼ਰਾਵਕਾਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਨ। ਸ਼ਰਮਣ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਵਿੱਚ ਇਨਾਂ ਨੂੰ ਆਦਰਸ਼ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਦਸ ਸ਼ਰਾਵਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੁੱਖ ਸ਼ਰਾਵਕ ਗਾਥਾਪਤੀ ਆਨੰਦ ਸਨ। ਆਨੰਦ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸੁਣਕੇ ਅਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਦਲਿਆ ਸੀ। ਉਸੇ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਚਿਤਰ ਉਪਾਸਕਦਸਾਂਗ ਸੂਤਰ ਵਿੱਚ ਖਿਚਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਰਾਵਕ ਧਰਮ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਹ ਇਕੋ ਇਕ ਸ਼ਾਸਤਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਾਵਕ ਦੇ ਸਮਿਕੱਤਵ ਦਾ ਮੂਲ ਪੰਜ ਅਣੁਵਰਤ, ਤਿੰਨੇ ਗੁਣਵਰਤ ਅਤੇ 4 ਸਿਖਿਆ ਵਰਤਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ। 25 ਕਰਮਾਂ ਦਾਨਾਂ (ਧੰਦਿਆਂ) ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਯੋਗ 26 ਨਿਯਮ ਦਸੇ ਗਏ ਹਨ। ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਸੰਲੇਖਨਾ ਵਰਤ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ। ਉਪਾਸਕਦਸਾਂਗ ਸੂਤਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਇਹੋ ਫੁਰਮਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਰਾਵਕ ਦੇ ਕਰਤਵ ਹਨ ਕਿ ਨਾ ਕਰਨ ਜੋਗ ਕਰਤਵ ਹਨ। ਸ਼ਰਾਵਕ ਲਈ ਕੀ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਹੈ ਕੀ ਕਰਨਾ ਗਲਤ ਹੈ।

ਮੈਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਦਿਲੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਸੂਰਤੀ ਸਾਧਵੀ ਸ਼੍ਰੀ ਸਵਰਨ ਕਾਂਤਾ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੀ ਉਪਾਸਕਦਸਾਂਗ ਸੂਤਰ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਸੰਪਾਦਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦਾ ਸ਼ੁਭ ਕੰਮ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨੌਜਵਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜੋ ਕਾਫੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਇਆ। ਸਾਡੇ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚਾਰਸੀਲ ਦੋਵੇਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਸ਼੍ਰੀ ਉਪਾਸਕਦਸਾਂਗ ਸੂਤਰ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਸਫਲ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਸ਼ੁਭ ਕਾਰਜ ਲਈ ਦਿਲੋਂ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਰ ਆਗਮਾਂ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਤੇ ਸੰਪਾਦਨ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕਰੋਗੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਦੀ ਅਧਿ-ਆਤਮ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਸ਼ੁਭ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇਗਾ। ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਅਨੁਵਾਦਕ, ਪ੍ਰੇਰਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਤਿੰਨੇ ਹੀ ਧੰਨਵਾਦ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ।

ਮੇਰੀ ਇਹ ਦਿਲੀ ਇੱਛਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹਰ ਪ੍ਰਾਂਤਕ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਨੁਵਾਦ, ਸੰਪਾਦਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਹੋਵੇ।

ਵੀਰਾਯਤਨ ਰਾਜਗੁਹਿ (ਬਿਹਾਰ)

ਅਮਰ ਮੁਨੀ

ਭੂਮਿਕਾ

ਜੈਨ ਧਰਮ ਵਿਚ ਤੀਰਥੰਕਰਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਈ ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਸਾਧਨਾ (ਭਗਤੀ) ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਤੀਰਥੰਕਰ ਨਾਮ ਦੇ ਕਰਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। 20 ਸਥਾਨਕ ਜਾਂ ਦਿਗੰਬਰ ਮਾਨਤਾ ਅਨੁਸਾਰ 16 ਕਰਨ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਅਤੇ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਸਦਕਾ ਹੀ ਉਹ ਤੀਰਥੰਕਰ ਬਣਦੇ ਹਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਤਿਸ਼ੈ ਆਦਿ ਕੁਝ ਖਾਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਸਾਰੇ ਤੀਰਥੰਕਰ ਤਿਆਗ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਕੇ ਸਾਧੂ ਬਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਧਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ 4 ਘਾਤੀ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਕੇਵਲ-ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਗ੍ਹਾ ੨ ਘੁਮ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ-ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖ ਸਾਧੂ ਜਾਂ ਸਾਧਵੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਇੰਨਾ ਔਖਾ ਮਾਰਗ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਸਮਰਥ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸ਼੍ਰਾਵਕ (ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਧਰਮ) ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਵਰਤਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਸਾਧੂ ਸਾਧਵੀ ਸ਼੍ਰਾਵਕ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰਾਵਿਕਾ ਆਦਿ 4 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਧਰਮ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਣ ਤੀਰਥੰਕਰ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਅਵਸਰਪਣੀ ਕਾਲ (ਯੁਗ) ਵਿਚ 24 ਤੀਰਥੰਕਰ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਆਖਰੀ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੱਖਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਰਾਹ ਵਲ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ। ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਉਪਾਸਕ-ਉਪਾਸਿਕਾ (ਸ਼੍ਰਾਵਕ-ਸ਼੍ਰਾਵਿਕਾਵਾਂ) ਸਨ। ਪਰ ਉਪਾਸਕਦਸ਼ਾਂਗ ਸੂਤਰ ਵਿਚ ਮਿਰਫ 10 ਸ਼੍ਰਾਵਕਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰਾਵਕਾਂ ਦੇ ਵਰਤ, ਆਚਾਰ ਅਤੇ 10 ਸ਼੍ਰਾਵਕਾਂ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਦਾ ਵਰਨਣ ਇਸ ਸੂਤਰ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼੍ਰਾਵਕ ਸਮੁੱਚੇ ਸ਼੍ਰਾਵਕ-ਸ਼੍ਰਾਵਿਕਾ ਵਰਗ ਲਈ ਆਦਰਸ਼ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸਿੱਖਿਆਦਾਇਕ ਹੈ।

ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਨੇ ਲੋਕ-ਭਾਸ਼ਾ ਅਰਧ-ਮਾਗਧੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਅਰਥ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ। ਉਸੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਨਧਰ (ਪ੍ਰਮੁਖ ਚੇਲਿਆਂ) ਨੇ 12 ਸੂਤਰਾਂ (ਆਗਮਾਂ) ਵਿਚ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕੀਤਾ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਦਵਾਦਸ਼ ਅੰਗੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਾਰ੍ਹਵਾਂ ਦਰਿਸ਼ਟੀਵਾਦ ਨਾਉਂ ਦਾ ਆਗਮ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। 11 ਅੰਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਪਾਸਕ-ਦਸ਼ਾਂਗ ਸੂਤਰ ਦਾ ਸੱਤਵਾਂ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਸਮਵਾਯਾਂਗ ਅਤੇ ਨੰਦੀ ਸੂਤਰ ਵਿਚ ਇਸ ਸੂਤਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਵਰਨਣ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਹੋਰਾਂ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਚਾਰੰਗ, ਦਸ਼ਵੈਕਾਲਿਕ, ਅੰਤਕ੍ਰਿਦਸਾਂਗ ਆਦਿ ਕਈ ਆਗਮਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸ਼੍ਰਾਵਕਾਂ ਬਾਰੇ ਇਸੇ ਆਗਮ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਇਹ ਆਗਮ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਹੈ। ਸ਼੍ਰਾਵਕ ਸਮਾਜ ਲਈ ਤਾਂ ਇਹ ਵਾਰ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹਨ ਯੋਗ ਹੈ। ਉਪਾਸਕਦਸ਼ਾਂਗ ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਦਸ ਸ਼੍ਰਾਵਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ 1) ਆਨੰਦ 2) ਕਾਮਦੇਵ 3) ਚੁਲਨੀਪਿਤਾ 4) ਸੁਰਾਦੇਵ 5) ਚੁਲਸ਼ਤਕ 6) ਕੁੰਡਕੋਲਿਕ 7) ਸੱਦਾਲਪੁਤਰ 8) ਮਹਾਸ਼ਤਕ 9) ਨੰਦਨੀਪਿਤਾ 10) ਸਾਲਹੀਪਿਤਾ। ਇਸ ੧੦ ਸ਼੍ਰਾਵਕਾਂ ਦੇ ਵਰਨਣ ਕਾਰਣ ਇਸ ਸੂਤਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਉਪਾਸਕਦਸ਼ਾਂਗ-ਸੂਤਰ ਪਿਆ।

ਇਸ ਸੂਤਰ ਦੇ ਸੰਸਕਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪੰ: ਭਗਵਾਨ ਦਾਸ ਹਰਸ਼ ਚੰਦ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ 10 ਸ਼੍ਰਾਵਕਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਸ਼੍ਰਾਵਕਾਂ ਵਿਚ ਇਕੱਠੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਸ਼੍ਰਾਵਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਨੰਦ ਅਤੇ ਕਾਮਦੇਵ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਆਨੰਦ ਸ਼੍ਰਾਵਕ ਨੇ 12 ਵਰਤਾਂ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰਾਵਕਾਂ ਦੀ 11 ਪ੍ਰਤਿਮਾਵਾਂ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕੀਤਾ, ਅਵੱਧੀ-ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਸ਼੍ਰਾਵਕ (ਆਨੰਦ) ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਨੇ ਅਪਣੇ ਚੇਲੇ ਇੰਦਰਭੂਤੀ ਗੌਤਮ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਵੱਧੀ-ਗਿਆਨ ਸੰਬੰਧੀ ਆਨੰਦ ਸ਼੍ਰਾਵਕ ਦਾ ਆਖਣਾ ਠੀਕ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਤੂੰ ਆਨੰਦ ਸ਼੍ਰਾਵਕ ਤੋਂ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗ।" ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ-ਪੂਰਨ ਹੈ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਦਾ ਇਕ ਵਿਗਤਿਆ ਚੇਲਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬੜਾ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ, ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਧਰਮ-ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਦੋ ਸ਼੍ਰਾਵਕ-ਕੁੰਡਕੋਲਿਕ ਅਤੇ ਸੱਦਾਲਪੁਤਰ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ।

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਟੀਕਾ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ, ਗੁਜਰਾਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਟੀਕਾ

ਉਪਾਸਕਦਸ਼ਾਂਗ ਸੂਤਰ ਦੀ ਨਿਰਯੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨੌਂ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਟੀਕਾਕਾਰ ਅਚਾਰਿਆ ਅਭੈਦੇਵ ਸੂਰੀ ਨੇ 12 ਸਦੀ ਵਿਚ ਇਸ ਸੂਤਰ ਤੇ ਟੀਕਾ ਲਿਖੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਮੰਨ ਨੇ ਕਈ ਬਾਲ ਬੋਧ ਅਤੇ ਟੱਬਾ ਰੂਪ ਵਿਚ ਟੀਕਾ ਖਰਤਰ ਗੱਛ ਦੇ ਹਰਸ਼ਬਲਭ ਤੇ ਬਨਾਈ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਅਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਅਤੇ ਹੱਥ ਲਿਖਤਾਂ ਹਨ ਕੇਵਲ ਮੂਲ ਸੂਤਰ ਅਤੇ ਅਭੈਦੇਵ ਸੂਰੀ ਜੀ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਟੀਕਾ ਦੇ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਵਿਕਰਮ ਸੰਮਤ 1976 ਵਿਚ ਆਗਮੋਦਯ ਸਮਿਤੀ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੂਲ ਪਾਠ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤੀ ਟੀਕਾ ਅਨੁਵਾਦ ਪੰਡਤ ਭਗਵਾਨਦਾਸ ਹਰਸ਼ਚੰਦਰ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਜੋ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਲਿਪੀ ਵਿਚ ਪੱਤਰ ਅਕਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਮਤ 1992 ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਈਆਂ। ਮੂਲ ਸੂਤਰ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਟੀਕਾ ਹਿੰਦੀ ਅਨੁਵਾਦ ਸਾਹਿਤ ਖਰਤਰ ਗੱਛ ਦੀ ਸਾਧਵੀ ਵਿਨੋ ਸ਼੍ਰੀ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਜੈਨ ਆਗਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਸਮਿਤੀ ਕਾਰਯਾਲੇਯ ਕੋਟਾ ਤੋਂ ਪਤਰਾ-

ਅਕਾਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਵਾਇਆ ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪਹਿਲਾ ਐਡੀਸ਼ਨ

ਉਪਾਸ਼ਕਦਸ਼ਾਂਗ ਸੂਤਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸੰਸਕਰਣ ਅਜੀਮਗੰਜ ਦੇ ਰਾਏ ਧਨਪਤ ਸਿੰਘ ਰਾਏ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਸੰ: 1932 ਵਿਚ ਛਪਵਾਇਆ । ਇਸ ਵਿਚ ਮੂਲ ਪਾਠ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਟੀਕਾ ਦੇ ਨਾਲ ਭਗਵਾਨ ਵਿਜੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵੀ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਛਪੇ 103 ਮਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ । ਇਹ ਦੀਆਂ 500 ਪ੍ਰਤੀਆਂ ਸਨ ਇਹ ਐਡੀਸ਼ਨ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ।

ਮੂਲ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਅਨੁਵਾਦ ਵਾਲੇ ਐਡੀਸ਼ਨ

ਮੂਲ ਨਾਲ ਸਰਲ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਅਨੁਵਾਦ ਸ਼੍ਰੀ ਖਜਾਨਚੀ ਰਾਮ ਜੈਨ ਲਾਹੌਰ ਨੇ ਕੀਤਾ । ਜੋ ਸ: 1973 ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਸੰਸਥਾ ਮੇਹਰ ਚੰਦ ਲਛਮਣ ਦਾਸ ਰਾਹੀਂ ਛਪਿਆ । ਅਨੁਵਾਦਕ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੈਨ ਮੁਨੀ ਕਾਲੂ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਉਪਾਸ਼ਕਦਸ਼ਾਂਗ ਸੂਤਰ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਸੀ । ਮੇਰੇ ਹਿੰਦੀ ਅਨੁਵਾਦ ਨੂੰ ਅਚਾਰਿਆ ਸ਼੍ਰੀ ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਹ ਸੂਤਰ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਅਰਥ ਸਮਝਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰ-ਅਧੀਨ ਕਰਦਾ ਸੀ । ਇਸ ਕਮੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਇਸ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ।

ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲਾਗੇ 32 ਆਗਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦਕ ਅਚਾਰਿਆ ਅਮੋਲਕ ਰਿਸ਼ੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸੂਤਰ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਕੇ ਪਤਰ-ਅਕਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜੈਨ ਸ਼ਾਸਤਰ ਉੱਧਾਰ ਸਮਿਤੀ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਤੋਂ ਛਪਵਾਇਆ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਗਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਦਾ ਕੰਮ ਸੰ 1972 ਤੋਂ 1976 ਤਕ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ । ਬਹੁਤ ਬੰਝੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ 32 ਆਗਮਾਂ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਅਨੁਵਾਦ ਰਾਏ ਬਹਾਦਰ ਸੁਖਦੇਵ ਸਹਾਏ ਜਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਜੀ ਜੋਹਰੀ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਛੱਪ ਗਏ । ਪੁਸਤਕ ਅਕਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਾਸਤਰ ਖਜਾਨਚੀ ਰਾਮ ਜੀ ਰਾਹੀਂ ਸੰਮਤ 1973 ਵਿਚ ਨਿਰਨੇ ਸਾਗਰ ਪ੍ਰੈਸ ਬੰਬਈ ਤੋਂ ਛਪਿਆ ਸੀ ।

ਸੰ: 2021 ਵਿਚ ਅਚਾਰਿਆ ਸ਼੍ਰੀ ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਇਸ ਸੂਤਰ ਤੇ ਲਿਖੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਟੀਕਾ ਮੂਲ ਪਾਠ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਛਾਇਆ ਸਹਿਤ ਅਚਾਰਿਆ ਸ਼੍ਰੀ ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਜੈਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਸਮਿਤੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਤੋਂ ਛਪੀ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਪਾਦਨ ਡਾ: ਇੰਦਰ ਚੰਦਰ ਸ਼ਾਸਤਰੀ M.A. Ph.D. ਨੇ ਕੀਤਾ । ਸੰ: . 035 ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੀ ਘੀਸ਼ੂਲਾਲ ਪਿਤਲਿਆ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਅਨੁਵਾਦ ਜੈਨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਸੰਘ ਸੈਲਾਨਾ ਤੋਂ ਛਪਿਆ ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦ—

ਡਾ: ਹਰਨੇਲ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ । ਜੋ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ

ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਾਰ—

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਡੀ ਲਾਲ ਮੋਤੀ ਲਾਲ ਸ਼ਾਹ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਨੇ ਜੈਨ ਸ਼ਾਸਤਰ ਮਾਲਾ ਤੋਂ ਸੰ: 1967 ਵਿਚ ਸਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਛਪਵਾਇਆ। ਮੁਨੀ ਗਿਆਨ ਸੁੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ੀਘਰ ਬੰਧ ਮਾਰਗ ਸੰ: 1989 ਵਿਚ ਸੂਤਰ ਦਾ ਸਾਰ ਛਪਵਾਇਆ।

ਮੂਲ-ਪਾਠ ਦਾ ਸੰਸਕਰਣ

ਇਸ ਸੂਤਰ ਦਾ ਮੂਲਪਾਠ ਜੈਨ ਵਿਸ਼ਵ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ 'ਅੰਗਸੁਤਾਣੀ' ਵਿਚ ਛਪਿਆ। ਮੁਨੀ ਸ਼੍ਰੀ ਪੁੱਛ ਭਿੱਖੂ ਤੇ ਸੁਤਾਗਮ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਪਾਠ ਦਿਤਾ।

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਟੀਕਾ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਗੁਜਰਾਤੀ ਅਨੁਵਾਦ—

ਅਚਾਰਿਆ ਸ਼੍ਰੀ ਘਾਸੀ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸੂਤਰ ਦੀ ਨਵੀਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਟੀਕਾ ਬਣਾਈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ੨ ਹਿੰਦੀ ਗੁਜਰਾਤੀ ਅਨੁਵਾਦ ਜੈਨ ਸ਼ਾਸਤਰ ਉੱਧਾਰ ਸਮਿਤੀ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ। ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਅਗਰਚੰਦ ਭੇਰੋਦਾਨ ਸੈਠੀਆ ਸੰਸਥਾ ਨੇ 10 ਸ਼੍ਰਾਵਕ ਨਾਉਂ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਛਪਵਾਇਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਕਾਂਸ਼ੀ ਰਾਮ ਜੈਨ ਨੇ ਕਈ ਸ਼੍ਰਾਵਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ-ਚਿਤਰਾਂ ਸਹਿਤ ਛਪਵਾਏ ਹਨ।

ਸਿਰਫ ਗੁਜਰਾਤੀ ਸਾਰ—

ਪੰਡਿਤ ਬੇਚਰ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਦੇ 10 ਸ਼੍ਰਾਵਕਾਂ ਦੇ ਚਾਰਿਤਰ ਦਾ ਸਾਰ ਸਹਿਤ ਗੁਜਰਾਤੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਜੋ ਟਿਪਣੀਆਂ ਸਹਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਪੂਜਾ ਭਾਈ ਗੁੰਬਮਾਲਾ ਤੋਂ ਸੰਨ 1931 ਵਿਚ ਛਪਿਆ। ਸ਼੍ਰਾਵਕਾਂ ਦੇ ਵਰਤ ਅਤੇ ਆਚਾਰ ਸਬੰਧੀ ਗਰੰਥਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਅਗੇ ਚਲ ਕੇ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਈ। ਦਿੰਗਬਰ ਫਿਰਕੇ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਵਕਾਚਾਰ ਸਬੰਧੀ ਗਰੰਥ ਰਚੇ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਜੀਵਰਾਜ ਗਰੰਥਮਾਲਾ ਸ਼ੋਲਾਪੁਰ ਤੋਂ 5 ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਛਪ ਚੁਕਿਆ ਹੈ। ਪੰਡਿਤ ਹੀਰਾ ਲਾਲ ਜੀ ਸਿਧਾਂਤ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਨੇ ਬੜੀ ਮੇਹਨਤ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰਾਵਕਾਚਾਰ ਦੇ ਗਰੰਥਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਅਤੇ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਚੌਥੇ ਭਾਗ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਅਧਿਐਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਵੇਤਾਂਬਰ ਫਿਰਕੇ ਵਿਚ ਵੀ ਕਾਫੀ ਸ਼ਰਾਵਕਾਚਾਰ ਗਰੰਥਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਾਫੀ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਵਕ ਪ੍ਰਗਯਾਪਤਿ, ਧਰਮਬਿੰਦੂ, ਸ਼ਰਾਵਕ ਨਿਧੀ ਪ੍ਰਕਰਣ ਆਦਿ ਛਪ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੈਂ ਇਕ ਲੇਖ ਵਿਚ ਦੇ ਚੁਕਾ ਹਾਂ ਜੋ ਮਾਸਿਕ ਜਿਨਬਾਨੀ ਵਿਚ ਛਪੀ ਹੈ।

ਜੈਨ ਧਰਮ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ ਸ਼੍ਰਮਣ ਧਰਮ ਹੈ। ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਦਾ

ਕਲਪਸੂਤਰ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰਮਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ ਆਇਆ ਹੈ। ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਦੇ ਮੁਨੀਆਂ ਲਈ ਸ਼੍ਰਮਣ, ਸਾਧਵੀਆਂ ਲਈ ਸ਼੍ਰਮਣੀ, ਸ਼੍ਰਾਵਕ ਲਈ ਸ਼੍ਰਮਣੋ ਉਪਾਸਕ, ਸ਼੍ਰਾਵਕਾ ਲਈ ਸ਼੍ਰਮਣੋ-ਉਪਾਸਿਕਾ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰਮਣ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਮਤਾ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰਮਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਧੂ-ਸਾਧਵੀ ਲਈ ਪਹਿਲਾ ਚਾਰਿਤਰ ਸਮਾਇਕ ਚਾਰਿਤਰ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਕਰਨ, ਤਿੰਨ ਯੋਗ ਨਾਲ ਸਮਾਇਕ ਵਰਤ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਗ੍ਰਹਿਸਥੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਾਇਕ ਚਾਰਿਤਰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋ ਕਰਨ ਤਿੰਨ ਯੋਗ ਰਾਹੀਂ ਸਮਾਇਕ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ। 6 ਆਵਸ਼ਕ ਵਿਚ ਸਮਾਇਕ ਪਹਿਲਾ ਆਵਸ਼ਕ ਹੈ।

ਪ੍ਰਤਿਕ੍ਰਮਣ ਵਿਚ ਪੰਜ ਆਵਸ਼ਕਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਇਕ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਮਤ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਰਨਾ ਹਰ ਸਾਧੂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਵਕ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਗ੍ਰਹਿਸਥੀ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਸ਼੍ਰਾਵਕ 5 ਮਹਾਂਵਰਤਾਂ ਦਾ ਪਾਲਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਸਥੂਲ ਅਨੁਵਰਤਾਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰਾਵਕ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮਨੋਰਥਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕਦੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਮਾਇਆ ਅਤੇ ਕੂੜ ਭਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਧੂ ਬਣਾਂਗਾ। ਅਰਥਾਤ ਉਸਦਾ ਅੰਤਮ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਮੌਕਸ਼ ਹੈ।

10 ਸ਼੍ਰਾਵਕ 12 ਵਰਤ 14 ਸਾਲ ਪਾਲ ਕੇ ਸ਼੍ਰਾਵਕ ਦੀਆਂ 11 ਪ੍ਰਤਿਮਾਵਾਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਦੇਵ ਲੋਕ ਵਿਚ ਗਏ, ਉਥੋਂ ਮਹਾਵਿਦੇਹ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲੈ ਕੇ ਮੌਕਸ ਪਧਾਰਨਗੇ। ਸ਼ਵੇਤਾਂਬਰ ਸਮਾਜ ਵਿਚ 12 ਵਰਤ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ਰਾਵਕ ਥੋੜੇ ਹਨ। ਪਰ ਪ੍ਰਤਿਮਾਧਾਰੀ ਨਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਦਿਗੰਬਰ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤਿਮਾਧਾਰੀ ਸ਼ਰਾਵਕ ਬਹੁਤ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਵੇਤਾਂਬਰ ਸਮਾਜ ਨੂੰ 11 ਪ੍ਰਤਿਮਾਵਾਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ ਨੇ ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਅਨੁਵਾਦ ਦੀ ਕਤੀ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਪਾਸਕਦਸ਼ਾਂਗ ਸੂਤਰ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਗਰੰਥ ਦਾ ਸੰਪਾਦਨ ਉਤਰਾਧਿਐਨ ਸੂਤਰ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਸ੍ਰੀ ਪਰਸ਼ੋਤਮ ਦਾਸ ਜੈਨ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਅਨੁਵਾਦ ਦਾ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚੇਗਾ। ਸ੍ਰੀ ਰਵਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਦਾਸ ਜੈਨ ਦੋਵੇਂ ਧਰਮ ਭਰਾਵਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕਦਮ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਯੋਗ ਹੈ।

ਨਾਹਟੋ ਕੀ ਗਵਾੜ, ਬੀਕਾਨੇਰ

ਅਗਰ ਚੰਦ ਨਾਹਟਾ

ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਕਲਮ ਤੋਂ

ਅਨਾਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਇਹ ਆਤਮਾ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਗੇੜੇ ਖਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਵਸ ਪਈ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਗਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲੈਣਾ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ? ਪਰ ਕੁਝ ਆਤਮਾਵਾਂ ਜਨਮ-ਮਰਨ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਨ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਕੇ ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਹੋ ਸਿਧ ਜਾਂ ਮੁਕਤ ਅਵਸਥਾ ਹੈ । ਇਹੋ ਨਿਰਵਾਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮ-ਪਦ ਹੈ । ਆਤਮਾ ਦਾ ਦੇਹ ਤੋਂ ਵਿਦੇਹ ਹੋਣਾ ਹੀ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੈ । ਅਜੇਹੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜਿਉਂਦੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਅਰਹਤ, ਸਰਵਗ, ਕੇਵਲੀ ਅਖਵਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਪਰ ਕੁਝ ਆਤਮਾ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਸੁਭ ਕਰਮ ਸਦਕਾ ਤੀਰਥੰਕਰ (ਭਾਵ ਧਰਮ ਸੰਸਥਾਪਕ) ਅਖਵਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਆਮ ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਵਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੀਰਥੰਕਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 24 ਹੈ । ਪਹਿਲੇ ਤੀਰਥੰਕਰ ਰਿਸ਼ਵਦੇਵ ਦਾ ਵਰਨਣ ਜੈਨ ਸਾਹਿਤ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਵੈਦਿਕ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਵੀ ਆਇਆ ਹੈ । ਆਖਰੀ ਤੀਰਥੰਕਰ ਸ਼੍ਰਮਣ ਭਗਵਾਨ ਵਰਧਮਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਸਨ ਅਜ ਤੋਂ 2500 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਧਰਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਛੁੱਟ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਫੈਲੀਆਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਵਿਰੁਧ ਅਹਿੰਸਕ ਜੰਗ ਲੜੀ । ਸਿਟੇ ਵਜੋਂ ਪਸ਼ੂ ਬਲੀ, ਦਾਸ ਪ੍ਰਥਾ, ਜਾਤਪਾਤ ਖਤਮ ਹੋਈ । ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸਾਮਾਜਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਮਿਲੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੋਰ ਤੀਰਥੰਕਰਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਘ (ਸਾਧੂ, ਸਾਧਵੀ, ਸ਼੍ਰਾਵਕ, ਸ਼੍ਰਾਵਿਕਾ) ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁਖ ਸ਼ਿਸ਼ ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਧਰਮਾ ਸਵਾਮੀ ਅਤੇ ਜੰਬੂ ਸਵਾਮੀ ਨੇ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰਖਿਆ ।

ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਇਸ ਲੰਬੇ ਆਗਮ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਾਂਗੇ ।

ਜੈਨ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਪੁਰਾਤਨ ਰੂਪ ਚੌਦਾਂ ਪੂਰਵ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਭਾਵੇਂ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਕੋਈ ਵੀ ਪੂਰਵ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੂਰਵਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਆਗਮ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ । ਨੰਦੀ ਸੂਤਰ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੂਰਵਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਤੇ ਸ਼ਲੋਕ ਸੰਖਿਆ ਦਾ ਵਰਨਣ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਪੂਰਵ ਮੌਜੂਦ ਸਨ । ਪਰ ਮਹਾਂਵੀਰ ਨਿਰਵਾਨ ਸੰਮਤ 1000 ਦੇ ਕਰੀਬ ਪੂਰਵਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਬਿਲਕੁਲ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੂਰਵਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਹੀ ਅੰਗ, ਉਪਾੰਗ ਮੂਲ ਸੂਤਰ, ਛੇਦ ਸੂਤਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਕਿਰਨਕਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ ।

ਭਗਵਤੀ ਸੂਤਰ ਵਿੱਚ ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਦੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਰਿਆਜ਼ ਅੰਗ ਜਾਂ

ਬਾਰਾਂ ਅੰਗ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਵਰਨਣ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜੈਨ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਸ਼ਰੁਤ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਤੀਰਥੰਕਰ ਜੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨੀ ਸ਼ਿਸ਼ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੈਨ ਆਗਮਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਰਧ-ਮਾਗਧੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤ ਹੈ।

ਜੈਨ ਆਗਮ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਬਹੁਤ ਲੰਬੀ ਤੇ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ। ਜੈਨ ਪਰੰਪਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਜੈਨ ਆਗਮਾਂ ਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਖਾਤਮਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਹਰ ਤੀਰਥੰਕਰ ਦੇ ਸ਼ਿਸ਼ ਆਗਮਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਭਗਵਾਨ ਰਿਸ਼ਵਦੇਵ ਸਮੇਂ 84000 ਪ੍ਰਕੀਰਨਕ ਗ੍ਰੰਥ ਸਨ। ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ 14000 ਰਹਿ ਗਈ। ਪਰ ਦੇਵਾਰਧੀ ਕਸ਼ਮਾਂ ਸਮਾ ਸ਼ਰਮਣ ਸਮੇਂ ਇਹ ਸੰਖਿਆ 84 ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ।

ਪਾਠਕਾਂ ਚੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਅਸੀਂ 14 ਪੂਰਵਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਸ਼ਲੋਕ ਸੰਖਿਆ ਦੱਸਦੇ ਹਾਂ।

14 ਪੂਰਵਾਂ ਦੇ ਨਾਂ	ਸ਼ਲੋਕ ਸੰਖਿਆ
1) ਉਤਪਾਦ ਪੂਰਵ	1 ਕਰੋੜ
2) ਅਗਰਾਏਨੀਯ ਪੂਰਵ	96 ਲੱਖ
3) ਵੀਰਯ	70 ਲੱਖ
4) ਅਸਤੀ ਨਾਸਤੀ ਪ੍ਰਵਾਦ	60 ਲੱਖ
5) ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਵਾਦ ਪੂਰਵ	99 ਲੱਖ 99 ਹਜ਼ਾਰ 999
6) ਸਤਯ ਪ੍ਰਵਾਦ	1 ਕਰੋੜ
7) ਆਤਮ ਪ੍ਰਵਾਦ	26 ਕਰੋੜ
8) ਕਰਮ ਪ੍ਰਵਾਦ	1 ਕਰੋੜ 80 ਹਜ਼ਾਰ
9) ਪ੍ਰਤਿਆਖਿਆਨ ਪਦ	84 ਲੱਖ
10) ਵਿਦਿਆਨੁਵਾਦ	1 ਕਰੋੜ 10 ਲੱਖ
11) ਅਵੰਧਯ	26 ਕਰੋੜ
12) ਪ੍ਰਾਣਆਯੁ	1 ਕਰੋੜ 56 ਲੱਖ
13) ਕਿਰਿਆਵਿਸ਼ਾਲ	9 ਕਰੋੜ
14) ਲੋਕਬੰਦੁਸਾਰ	12½ ਕਰੋੜ

ਉਪਰੋਕਤ ਪੂਰਵਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵੇਖਣ ਤੇ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਹਿਤ ਭਗਵਾਨ ਪਾਰਸ਼ਵ ਨਾਥ ਤੇ ਮਹਾਂਵੀਰ ਸਵਾਮੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ

ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਲਗਦੀ ਹੈ ।

ਭਗਵਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁਖ ਸ਼ਿਸ਼ ਸੁਧਰਮਾ ਸੁਆਮੀ ਨੇ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ । ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਮੂੰਹ ਜ਼ਬਾਨੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਆਗਮ ਸੁਣਾ ਦਿੰਦਾ ਸੀ । ਇਹੋ ਸਿਲਸਿਲਾ ਕਈ ਸਦੀਆਂ ਤਕ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ । ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਭਗਵਾਨ ਨਿਰਵਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਸੰਮਤ 1000 ਤਕ ਸੂਤਰਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਪਰ ਇਸਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਕਿ ਆਗਮਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧੀ ਕੋਈ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਸੰਮੇਲਨ ਨਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ।

ਪਹਿਲੀ ਵਾਚਨਾ—ਜੈਨ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਜੈਨ ਆਗਮਾਂ ਦੇ ਸੰਪਾਦਨ ਦਾ ਕੰਮ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਸਮੇਂ ਪੰਜ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ । ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਮਹਾਂਵੀਰ ਨਿਰਵਾਨ ਸੰਮਤ ਦੀ ਦੂਸਰੀ ਸਦੀ (160 B. C.) ਵਿਚ ਹੋਈ । ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਚਾਰਿਆ ਭੱਦਰਬਾਹੁ ਸਵਾਮੀ ਨੇਪਾਲ ਵਿਚ ਸਨ । ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਲੋਕ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਮਰ ਰਹੇ ਸਨ । ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਭੋਜਨ ਮਿਲਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ । ਇਹ ਅਕਾਲ 12 ਸਾਲ ਰਿਹਾ । ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਾਧੂ ਮਗਧ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਪਾਟਲੀ ਪੁੱਤਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 11 ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਸੰਪਾਦਨ ਕੀਤਾ । 12ਵਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਵਾਦ ਅੰਗ ਸਭ ਭੁਲ ਚੁਕੇ ਸਨ । ਇਸ ਕੰਮ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਭੱਦਰਬਾਹੁ ਸਵਾਮੀ ਦੇ ਸ਼ਿਸ਼ ਸਬੂਲ ਭੱਦਰ ਨੇਪਾਲ ਬਾਰੂਵਾਂ ਅੰਗ ਸਿਖਣ ਗਏ ਜੋਕਿ ਪੂਰਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾਂਵੀਰ ਸੰਮਤ 170 ਵਿਚ ਭੱਦਰਬਾਹੁ ਸਵਾਮੀ ਦਾ ਸਵਰਗਵਾਸ ਹੋ ਗਿਆ । ਇਸ ਸਭਾ ਵਿਚ ਜੇਹੜੇ ਭਿਕਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਯਾਦ ਸੀ ਉਹ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਪਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਆਗਮਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਭਿਕਸ਼ੂ ਭੁਲ ਚੁਕੇ ਸਨ । ਇਸ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਭਿਕਸ਼ੂਆਂ ਨੇ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਇਸਦੇ ਵਜੋਂ ਜੈਨੀਆਂ ਦੇ ਦੋ ਪ੍ਰਮੁਖ ਸੰਪਰਦਾਏ ਸ਼ਵੇਤਾਂਬਰ ਤੇ ਦਿਗੰਬਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ।

ਦੂਸਰੀ ਵਾਚਨਾ—ਈਸਾ ਦੀ ਦੂਜੀ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਖਾਰਵੇਲ ਕਲਿੰਗ ਰਾਜ ਦਾ ਸਮਰਾਟ ਬਣਿਆ । ਉਹ ਇਕ ਜੈਨ ਸਮਰਾਟ ਸੀ । ਉਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਆਗਮਾਂ ਦਾ ਸੰਪਾਦਨ ਕਰਨ ਦੀ ਇਕ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਦਾ ਖੰਡ-ਗਿਰੀ ਤੇ ਉਦੇ-ਗਿਰੀ ਦੀਆਂ ਗੁਫਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਖੁਦੇ ਸ਼ਿਲਾ-ਲੇਖਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਜੈਨ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਨੇ ਇਸਦਾ ਕੋਈ ਵਰਨਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ।

ਤੀਸਰੀ ਵਾਚਨਾ—ਮਹਾਂਵੀਰ ਸੰਮਤ 827-840 ਦੇ ਕਰੀਬ ਜੈਨ ਸੰਘ ਮਥੁਰਾ ਵਿਖੇ ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ । ਉਸ ਸਮੇਂ ਭਾਰੀ ਅਕਾਲ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਗਿਆਨੀ ਸਾਧੂ ਮਰ ਚੁਕੇ ਸਨ । ਬਾਕੀ ਸਾਧੂ ਕਾਫੀ ਕੁਝ ਭੁਲ ਚੁਕੇ ਸਨ । ਅਚਾਰਿਆ ਸਕੰਦਲ